

Εκπαιδευτική Ημερίδα

«Αποτελεσματική Διδασκαλία: Προβληματισμοί – Προτάσεις –
Πρακτικές Εφαρμογές»

Ανάπτυξη Προγραμμάτων Επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών που Στηρίζονται στην Έρευνα για την Εκπαιδευτική Αποτελεσματικότητα: Η Δυναμική Προσέγγιση

Λεωνίδα Κυριακίδης

Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Λευκωσία, 8 Μαρτίου 2014

Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Εισαγωγή

- Έρευνες τις τελευταίες δύο δεκαετίες δείχνουν ότι:
  1. Η **επίδραση** του εκπαιδευτικού είναι πολύ μεγαλύτερη από την επίδραση του σχολείου ή/και του συστήματος.
  2. Η **αποτελεσματικότητα** του εκπαιδευτικού καθορίζεται κυρίως από παράγοντες που μετρούν τη συμπεριφορά του μέσα στην τάξη.

Εισαγωγή – Σκοποί της Παρουσίασης

- I. Παρουσιάζονται τα σημαντικότερα:
  1. πορίσματα της έρευνας για την αποτελεσματική διδασκαλία,
  2. θεωρητικά μοντέλα που αναφέρονται σε χαρακτηριστικά της αποτελεσματικής διδασκαλίας και ειδικότερα το **Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ)**.
- II. Προτείνεται μια δυναμική προσέγγιση σε σχέση με την ανάπτυξη προγραμμάτων βελτίωσης της ποιότητας διδασκαλίας.
- III. Παρουσιάζονται έρευνες που εξετάζουν την επίδραση της προσέγγισης αυτής στη βελτίωση της ποιότητας διδασκαλίας και στην προώθηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.
- IV. Διατυπώνονται εισηγήσεις για τη βελτίωση των προγραμμάτων επιμόρφωσης που προσφέρονται στην Κύπρο.

Σημαντικότερα Πορίσματα της Έρευνας για τον Αποτελεσματικό Εκπαιδευτικό

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες οι ερευνητές επιδιώκουν να εντοπίσουν παράγοντες που αναφέρονται στη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού που προβλέπουν την αποτελεσματικότητά του:

1. *Ποσότητα διδασκαλίας και ρυθμός μάθησης (amount learnt is related to opportunity to learn)*
  - ❑ Επιτυγχάνεται μεγιστοποίηση της μάθησης όταν οι εκπαιδευτικοί θέτουν ως προτεραιότητα την ενασχόληση με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος και αφιερώνουν τον περισσότερο διδακτικό χρόνο σε συναφείς με το αναλυτικό πρόγραμμα δραστηριότητες.
  - ❑ Ο αποτελεσματικός εκπαιδευτικός έχει την ικανότητα να οργανώνει την τάξη του με τρόπο ώστε να μεγιστοποιείται ο χρόνος που οι μαθητές ασχολούνται ενεργά με διδακτικές δραστηριότητες (maximize engagement rates).

Σημαντικότερα Πορίσματα της Έρευνας για τον Αποτελεσματικό Εκπαιδευτικό

2. *Δεξιότητες που αφορούν στην οργάνωση του μαθήματος και στην ποιότητα του εκπαιδευτικού (form and quality of teacher's organized lessons)*
- Δόμηση: α) παρουσίαση της δομής του μαθήματος και επεξήγηση των επιμέρους πτυχών του και πως αυτά σχετίζονται μεταξύ τους, β) επισήμανση των βασικών σημείων του μαθήματος, γ) περίληψη των βασικών σημείων με το τέλος του μαθήματος.
  - Σαφήνεια κατά την παρουσίαση βασικών εννοιών – Άμεση επικοινωνία με τους μαθητές.
  - Υποβολή ερωτήσεων και εμπλοκή των μαθητών στο μάθημα.
  - Υποβολή τόσο κλειστού όσο και ανοικτού τύπου ερωτήσεων (product and process questions).
  - Οι αποτελεσματικοί εκπαιδευτικοί δίνουν την ευκαιρία στο μαθητή να εργαστεί ατομικά και σε μικρές ομάδες με ασκήσεις εμπέδωσης (cognitive load theory).

Σημαντικότερα Πορίσματα της Έρευνας για τον Αποτελεσματικό Εκπαιδευτικό

3. *Περιβάλλον μάθησης της τάξης*

- Αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικού-μαθητή.
- Αλληλεπιδράσεις μαθητή-μαθητή.
- Διαχείριση απειθαρχίας.
- Ενθάρρυνση ανταγωνισμού και αποθάρρυνση των αρνητικών πτυχών του.
- Μεταχείριση των μαθητών από τον εκπαιδευτικό (students' treatment by the teacher).
- Οι πρώτες δύο πτυχές είναι βασικά στοιχεία μέτρησης του κλίματος της τάξης (den Brok, Brekelmans, & Wubbels, 2004; Fraser, 1991).
- Οι άλλες τρεις πτυχές αναφέρονται στην προσπάθεια του εκπαιδευτικού να δημιουργήσει ένα υποστηρικτικό μαθησιακό περιβάλλον μέσα στην τάξη.

Περιορισμοί της Έρευνας για τον Αποτελεσματικό Εκπαιδευτικό

1. Οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε γνωστικά αποτελέσματα κυρίως στην μητρική Γλώσσα και στα Μαθηματικά:
  - Η έρευνα πρέπει να λάβει υπόψη της όλο το φάσμα των στόχων ενός σχολείου γνωστικών, μεταγνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών.
  - Σύγχρονες θεωρίες μάθησης χρειάζεται να ληφθούν υπόψη στην αναζήτηση παραγόντων που καθορίζουν την ποιότητα διδασκαλίας.
  - Μετα-αναλύσεις φανερώνουν ότι ορισμένοι παράγοντες που συνάδουν με το μοντέλο της **ενεργούς και άμεσης διδασκαλίας**, καθώς και ορισμένοι παράγοντες που συνάδουν με σύγχρονες θεωρίες μάθησης προβλέπουν την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού (Seidel & Shavelson, 2007; Kyriakides, Christoforou, & Charalampous, 2013).

Περιορισμοί της Έρευνας για τον Αποτελεσματικό Εκπαιδευτικό

2. Η έρευνα για τον αποτελεσματικό εκπαιδευτικό δεν έχει συμβάλει ουσιαστικά στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού (Creemers, Kyriakides, & Antoniou, 2013):
  - Ελάχιστοι ερευνητές στο χώρο της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών ανέπτυξαν παρεμβατικά προγράμματα λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα της έρευνας για την αποτελεσματική διδασκαλία και ακόμη πιο λίγοι εξέτασαν την επίδραση των προγραμμάτων επιμόρφωσης στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης.
  - Ερευνητές στο χώρο της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας δεν ενδιαφέρθηκαν να εξετάσουν/αναπτύξουν **μεθόδους βελτίωσης της διδακτικής πράξης**.

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ): Συνοπτική Παρουσίαση

A) Βασικά χαρακτηριστικά του δυναμικού μοντέλου

- Το ΔΜΕΑ είναι πολυεπίπεδο μοντέλο και αναφέρεται σε παράγοντες που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα και οι οποίοι βρίσκονται σε τέσσερα διαφορετικά επίπεδα: **μαθητή, τάξης/εκπαιδευτικού, σχολείου** και **εκπαιδευτικού συστήματος**.
- Υιοθέτηση πέντε διαστάσεων μέτρησης του κάθε παράγοντα: **η συχνότητα, η εστίαση, το στάδιο, η ποιότητα και η διαφοροποίηση**.
- Η **συχνότητα** αφορά στο βαθμό στον οποίο μια δραστηριότητα που σχετίζεται με έναν παράγοντα αποτελεσματικότητας παρουσιάζεται σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα, σχολείο ή τάξη.

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ): Συνοπτική Παρουσίαση

A) Βασικά χαρακτηριστικά του δυναμικού μοντέλου (συνέχεια)

- Οι δύο πτυχές της διάστασης της **εστίασης** σχετίζονται με τη θεωρία για τη συνέργια (synergy theory):
  - Η πρώτη αφορά στο **πόσο συγκεκριμένη** είναι η συμπεριφορά.
  - Η δεύτερη πτυχή αυτής της διάστασης αφορά **στον σκοπό** για τον οποίο εκδηλώνεται μια δραστηριότητα ή συμπεριφορά/πράξη στη σχολική μονάδα.
  - ✓ Μη γραμμική σχέση με τα μαθησιακά αποτελέσματα (Kyriakides, 2008).
- **Στάδιο:** Αναμένεται ότι οι διάφοροι παράγοντες για να έχουν είτε άμεση είτε έμμεση επίδραση στα μαθησιακά αποτελέσματα θα πρέπει να εμφανίζονται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.
- Η διάσταση της **ποιότητας** αναφέρεται στις ιδιότητες του συγκεκριμένου παράγοντα, όπως αυτές αναφέρονται στη βιβλιογραφία.

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ): Συνοπτική Παρουσίαση

Β) Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης

Το ΔΜΕΑ αναφέρεται σε διδακτικές δεξιότητες που εμφανίζονται σε όλα τα μαθήματα ανεξάρτητα από τη μέθοδο διδασκαλίας που κανείς χρησιμοποιεί:

1. Προσανατολισμός (orientation)

- ▣ Δραστηριότητες που βοηθούν τα παιδιά **να κατανοήσουν το λόγο** για τον οποίο διδάσκονται συγκεκριμένες ενότητες σε κάθε αντικείμενο.
- ▣ Καλούνται τα παιδιά **να εντοπίσουν τους λόγους**.
- ▣ Γίνονται δεκτοί οι λόγοι που αναφέρει το κάθε παιδί και συζητούνται.

2. Δόμηση του μαθήματος (structuring)

- ▣ **Διασύνδεση μαθημάτων** τόσο στην αρχή όσο και με το τέλος κάθε μαθήματος.
- ▣ Εντοπισμός των κύριων σημείων.
- ▣ Διασύνδεση και δραστηριοτήτων αλλά και ενοτήτων (εστίαση).
- ▣ Σταδιακά αυξάνεται ο βαθμός δυσκολίας των διδακτικών δραστηριοτήτων.

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ): Συνοπτική Παρουσίαση

Β) Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης (συνέχεια)

3. Υποβολή ερωτήσεων (questioning techniques)

- Είδος ερωτήσεων (ανάκλησης γνώσεων και επεξήγησης μιας διαδικασίας)
- Σαφήνεια κατά τη διατύπωση
- Χρόνος αναμονής
- Ανάγκη για ανατροφοδότηση

4. Ενεργοποίηση στρατηγικών λύσης προβλημάτων - μοντελοποίηση (New Learning/Teaching Modeling)

- Ενθαρρύνονται οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές.
- Καλούνται να παρουσιάσουν τις στρατηγικές που ανέπτυξαν.
- Χρήση τόσο στα μαθηματικά και θετικές επιστήμες όσο και στα άλλα μαθήματα.

5. Δραστηριότητες που αποσκοπούν στην εμπέδωση και εφαρμογή γνώσεων που διδάχθηκαν (Application)

- Ορθή κατανομή των νέων στοιχείων και των ευκαιριών εμπέδωσης (cognitive load theory).

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ): Συνοπτική Παρουσίαση

Β) Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης (συνέχεια)

6. **Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη δημιουργία του μαθησιακού κλίματος στην τάξη (classroom as a learning environment)**
  - ▣ Αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού – μαθητή
  - ▣ Αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών
  - ▣ Συναγωνισμός ανάμεσα στους μαθητές
  - ▣ Απειθαρχία (classroom disorder)
  - ▣ Αντιμετώπιση των παιδιών από τον εκπαιδευτικό
7. **Διαχείριση του διδακτικού χρόνου (Management of Time)**
  - ▣ Σωστός προγραμματισμός του χρόνου που απαιτείται για κάθε δραστηριότητα και για κάθε μαθητή, έτσι ώστε να μην υπάρχουν κενά στη διδασκαλία (off-task) αλλά και ούτε να υπερβαίνονται τα χρονικά πλαίσια που υπάρχουν.

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ): Συνοπτική Παρουσίαση

Β) Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης (συνέχεια)

8. Αξιολόγηση του μαθητή (assessment)

- Δίνεται έμφαση στη **διαμορφωτική αξιολόγηση**
- Υποστηρίζεται η **χρήση πολλαπλών τεχνικών**
- Εξετάζεται η **ποιότητα των εργαλείων μέτρησης**
- Αναφέρεται στην:
  - ανάπτυξη εργαλείων μέτρησης
  - χορήγηση εργαλείων μέτρησης
  - καταγραφή αποτελεσμάτων
  - κοινοποίηση αποτελεσμάτων

Η Δυναμική Προσέγγιση Βελτίωσης της Αποτελεσματικότητας

- Κάθε προσπάθεια βελτίωσης της αποτελεσματικότητας πρέπει να στηρίζεται σε ένα **στέρεο θεωρητικό σχήμα** και να είναι σύμφωνη με **εμπειρικά δεδομένα** που αποκαλύπτουν τις βασικές ανάγκες ενός οργανισμού (*evidence-based and theory-driven approach to school improvement*).
- Η **δυναμική προσέγγιση** βρίσκεται ανάμεσα στις δύο κυρίαρχες προσεγγίσεις στο χώρο της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και προσπαθεί να ξεπεράσει τα βασικά μειονεκτήματα κάθε προσέγγισης:
  - **Ανάπτυξη ξεχωριστών κάθε φορά διδακτικών δεξιοτήτων (Competency Based Approach):** Τα προγράμματα επιμόρφωσης αναφέρονται κάθε φορά σε συγκεκριμένη διδακτική δεξιότητα που πρέπει να κατακτηθεί από τους εκπαιδευτικούς και μετά να προσφερθεί ένα νέο πρόγραμμα που θα αναφέρεται σε μια πιο σύνθετη κάθε φορά δεξιότητα.
  - **Ολιστική προσέγγιση:** Ενθάρρυνση του αναστοχασμού και ανάπτυξη δράσης σε οτιδήποτε θεωρεί ο εκπαιδευτικός σημαντικό.

Η Δυναμική Προσέγγιση Βελτίωσης της Αποτελεσματικότητας

- Τα προγράμματα αναφέρονται στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε εκπαιδευτικού οι οποίες αφορούν ομάδα παραγόντων και διαστάσεών τους.
- Οι εκπαιδευτικοί αναπτύσσουν το σχέδιο δράσης τους και κατά την υλοποίηση του αξιοποιούν και τον αναστοχασμό για σκοπούς αξιολόγησης της παρέμβασής τους.

Πίνακας 1: Πειραματικές μελέτες σχετικά με την επίδραση της δυναμικής προσέγγισης σε αντίθεση με τις συμμετοχικές προσεγγίσεις (participatory approaches) που βασίζονται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών

Περιοχή διερεύνησης	Επίδραση παραγόντων	Απώτεροι στόχοι
1. Χρήση της δυναμικής προσέγγισης σε σύγκριση με την ολιστική για προσφορά προγραμμάτων ενδοσχολικής επιμόρφωσης σε εκπαιδευτικούς δημοτικής εκπαίδευσης (n=130)	Μόνο οι εκπαιδευτικοί που χρησιμοποιούσαν τη δυναμική προσέγγιση κατάφεραν να βελτιώσουν τις διδακτικές τους δεξιότητες	Η δυναμική προσέγγιση είχε επίδραση στην επίδοση των μαθητών
2. Χρήση της δυναμικής προσέγγισης σε σύγκριση με την προσέγγιση που επιδιώκει την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών (CBA) για προσφορά προγράμματος ενδοσχολικής επιμόρφωσης σχετικά με την αξιολόγηση (n=240)	Η δυναμική προσέγγιση είχε μεγαλύτερη επίδραση στη βελτίωση των δεξιοτήτων αξιολόγησης εκπαιδευτικών	Η δυναμική προσέγγιση είχε επίδραση στην επίδοση των μαθητών
3. Χρήση της δυναμικής προσέγγισης για τη δημιουργία μηχανισμών αυτοαξιολόγησης σε δημοτικά σχολεία (n=60)	Δεν ήταν δυνατή η εξέταση αφού τα σχολεία δεν ασχολήθηκαν με τους ίδιους παράγοντες αλλά είχαν διαφορετικές περιοχές βελτίωσης	Η δυναμική προσέγγιση είχε επίδραση στην επίδοση των μαθητών
4. Ενσωμάτωση της δυναμικής προσέγγισης με την έρευνα για τον εκφοβισμό για συμβολή στην ανάπτυξη στρατηγικών αντιμετώπισης και μείωσης του εκφοβισμού σε σχολεία (n=79) πέντε Ευρωπαϊκών χωρών	Η δυναμική προσέγγιση είχε επίδραση στους παράγοντες σε επίπεδο σχολείου	Η δυναμική προσέγγιση είχε επίδραση στη μείωση του εκφοβισμού

Πίνακας 1: Πειραματικές μελέτες σχετικά με την επίδραση της δυναμικής προσέγγισης για βελτίωση της σχολικής αποτελεσματικότητας σε αντίθεση με τις συμμετοχικές προσεγγίσεις (participatory approaches) που βασίζονται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών

1. Antoniou, P., & Kyriakides, L. (2011). The impact of a dynamic approach to professional development on teacher instruction and student learning: results from an experimental study. *School Effectiveness and School Improvement*, 22(3), 291-311.
2. Christoforidou, M., Kyriakides, L., Antoniou, P., & Creemers, B.P.M. (in press). Searching for stages of teacher skills in assessment. *Studies in Educational Evaluation* / <http://dx.doi.org/10.1016/j.stueduc.2013.11.006>
3. Demetriou, D., & Kyriakides, L. (2012). The impact of school self-evaluation upon student achievement: a group randomization study. *Oxford Review of Education*, 38(2), 149-170.
4. Kyriakides, L., Creemers, B.P.M., Muijs, D., Rekers-Mombarg, L., Papastylianou, D., Van Petegem, P., & Pearson, D. (2013). Using the dynamic model of educational effectiveness to design strategies and actions to face bullying. *School Effectiveness and School Improvement*. doi:10.1080/09243453.2013.771686

Επόμενα Βήματα

1. Κατά την ανάπτυξη του ΔΜΕΑ επιδίωξη μας ήταν να επιτύχουμε όσο το δυνατό καλύτερη σύνδεση ανάμεσα στην ΕΕΑ και στις προσπάθειες που αναλαμβάνονται για σκοπούς βελτίωσης της αποτελεσματικότητας.
2. Πέρα από την υλοποίηση των ερευνητικών προγραμμάτων που παρουσιάστηκαν, θα επιδιώξουμε τη **δημιουργία ενός δικτύου ερευνητών** σε διαφορετικές χώρες που επιθυμεί να αξιοποιήσει το ΔΜΕΑ για να συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης.
3. Ανάπτυξη ξεκάθαρης εθνικής πολιτικής σε σχέση με τη διδασκαλία και ιδιαίτερα με την ποιότητα διδασκαλίας.

Επόμενα Βήματα

4. Ανάπτυξη ξεκάθαρης εθνικής πολιτικής σε σχέση με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών:
  - Το ΥΠΠ πρέπει να αναμένει από κάθε εκπαιδευτικό **να εμπλέκεται συνεχώς** σε προγράμματα δράσης που θα αποσκοπούν σε βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.
  - Καταρτισμός **ερευνητικής και συμβουλευτικής ομάδας** που θα στηρίζει τους εκπαιδευτικούς στην ανάπτυξη παρεμβατικών προγραμμάτων βελτίωσης της αποτελεσματικότητάς τους.
5. **Συστηματική αξιολόγηση** των επιμορφωτικών προγραμμάτων.
6. Ανάπτυξη μηχανισμών αξιολόγησης των εκπαιδευτικών που θα έχουν ως επίκεντρο την **αξιολόγηση και βελτίωση** των διδακτικών τους δεξιοτήτων.
7. Σταδιακή ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στη μάθηση και στην ανάγκη συνεχούς βελτίωσης της αποτελεσματικότητας στην εκπαίδευσή μας.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!

